

สถาบันอุดมศึกษากับการอนุรักษ์และสืบทอดนาฏศิลป์แบบพระราชยาเจ้าดารารัศมี

Higher Education Institutions and Conservation and Transmission of Phrarajjaya Chao Dararasmi's Classical Dance

ศราวุธ จันทรรักษ์*

Sarawut Juntatarakam*

สาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

19 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 56000 ประเทศไทย

Department of Music and Dance, Faculty of Architecture and Fine Arts, University of Phayao

19 Moo2, Mae Ka, Mueang Phayao District, Phayao, 56000, Thailand

รับบทความ: 26 พฤศจิกายน 2567 ปรับปรุงบทความ: 17 กุมภาพันธ์ 2568 ตอรับตีพิมพ์บทความ: 10 เมษายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการอนุรักษ์และสืบทอดนาฏศิลป์แบบพระราชยาเจ้าดารารัศมีของสถาบันอุดมศึกษา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร และจากบทความ งานวิจัย และสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาพบว่า สถาบันอุดมศึกษาได้มีบทบาทการอนุรักษ์และสืบทอดนาฏศิลป์แบบพระราชยาเจ้าดารารัศมี ในพันธกิจหลักที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1. การผลิตบัณฑิต ได้มีการบรรจุเนื้อหาในหลักสูตรการเรียนการสอน 2. การวิจัยระดับปริญญาตรีในรูปแบบศิลปนิพนธ์หรือนาฏยนิพนธ์ระดับปริญญาโทในรูปแบบวิทยานิพนธ์ และผลงานอาจารย์ในรูปแบบงานสร้างสรรค์ 3. การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม แต่ละสถาบันได้มีการจัดโครงการอบรมรูปแบบการอนุรักษ์และสืบทอด รวมทั้งจัดการแสดงเพื่อเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ ในรูปแบบการแสดงรวมของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มภาคเหนือ และการแสดงของแต่ละสถาบัน จากพันธกิจทั้ง 3 ด้าน จะเห็นได้ว่าพันธกิจที่ 1 มุ่งเน้นด้านการอนุรักษ์ เพราะสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี ส่วนพันธกิจที่ 2 มุ่งทั้งการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ โดยการอนุรักษ์ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย ทั้งในระดับปริญญาตรีระดับปริญญาโท ส่วนการสร้างสรรค์ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยในระดับปริญญาตรี และผลงานของอาจารย์ พันธกิจที่ 3 มุ่งเน้นด้านการอนุรักษ์ ปรากฏในทุกสถาบันอุดมศึกษา งานนาฏศิลป์แบบพระราชยา

* ผู้เขียนหลัก

อีเมล: sarawut.ju@up.ac.th

เจ้าดารารัศมี จึงมีคุณค่าต่อสถาบันอุดมศึกษา เกิดเป็นแบบแผนในการอนุรักษ์ และสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ที่มีคุณค่าต่อไป

คำสำคัญ

นาฏศิลป์ พระราชยาเจ้าดารารัศมี การอนุรักษ์และสืบทอด สถาบันอุดมศึกษา

Received: November 26, 2024

Revised: February 17, 2025

Accepted: April 11, 2025

Abstract

This article aims to study the role of higher education institutions in the conservation and transmission of classical dance of Princess Dara Rasmi. Data was collected from documents, articles, research studies, and interviews with relevant individuals. The study found that higher education institutions play a significant role in the conservation and transmission of Princess Dara Rasmi's dance through three main missions: 1. producing graduates—the content has been integrated into the curriculum; 2. Research bachelor's level in the form of artistic or dance compositions, master's level as theses, and faculty work as creative projects; 3. providing academic services to society and fostering the arts and culture. Each institution organizes conservation and transmission programs, as well as performances, to disseminate knowledge on various occasions. These include joint performances by northern region higher education institutions and individual institutional performances. From the three missions, it can be seen that mission 1 focuses on conservation, as it aligns with the curriculum for undergraduate studies. Mission 2 focuses on both conservation and creativity, with conservation appearing as part of research at both undergraduate and master's levels, while creativity is reflected in research at the undergraduate level and faculty members' works. Mission 3 focuses on conservation, which is evident in all higher education institutions. Princess Dara Rasmi's classical dance holds immense value to higher education institutions, establishing a guideline of conservation, transmission, and development for valuable dance works.

Keywords

Classical Dance, Phrarajjaya Chao Dararasmi, Conservation and Transmission, Higher Education Institutions

บทนำ (Introduction)

พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ทรงมีพระอัจฉริยภาพทางด้านนาฏศิลป์ นับแต่ที่พระองค์ได้ติดตามเจ้าอินทวิชยานนท์เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 7 ผู้เป็นพระบิดา ฝ่าทุลละของธลีพระบาทถวายตัวเข้ารับราชการฝ่ายในต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปีพ.ศ. 2429 จนถึง พ.ศ. 2457 ตลอดระยะเวลา 28 ปี ที่ประทับอยู่ในพระบรมมหาราชวัง ทรงซึมซับงานนาฏศิลป์ของวังหลวงไว้อย่างเต็มเปี่ยม เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต พระองค์จึงได้กราบบังคมลาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนิวัตนครเชียงใหม่อย่างถาวร พระองค์ทรงนำเอานาฏศิลป์การละครจากวังหลวงมาใช้ในนครเชียงใหม่ ทั้งคุ้มเจ้าหลวงเชียงใหม่ โดยได้มีการจ้างช่างฟ้อนและละครจากกรุงเทพฯ มาสอนในคุ้ม และแสดงละครในโรงละครหลวง รวมถึงวังของพระองค์ ได้แก่ ทรงปรับปรุงท่ารำและระเบียบการฟ้อนแห่ครัวทาน (ฟ้อนเล็บ) ให้มีระเบียบแบบแผน ทรงให้มีการประดิษฐ์การฟ้อนใหม่ขึ้นมาโดยใช้แนวทางการฟ้อนแบบนาฏศิลป์ในวังหลวง ผสมผสานกับนาฏศิลป์ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในล้านนา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550, 8)

การอนุรักษ์และสืบทอดนาฏศิลป์แบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมีจึงเป็นเรื่องสำคัญ ไม่เพียงแต่ในแง่ของการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของล้านนาและราชสำนักเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนและคนรุ่นใหม่ได้รับรู้และซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อเอกลักษณ์ของชาติ สถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะดังกล่าวผ่านการบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนและการจัดโครงการอบรมต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะช่วยสร้างความตระหนักรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์แล้ว ยังช่วยพัฒนาทักษะทางความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และการทำงานเป็นทีมของผู้เรียนได้อีกด้วย

ส่วนประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนรู้และฝึกฝนนาฏศิลป์แบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมีนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ด้านศิลปะ แต่ยังเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรม ความเป็นระเบียบ การเคารพในมรดกวัฒนธรรม และการสืบสานสิ่งที่มีคุณค่าของชาติ นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ที่อิงอยู่บนพื้นฐานของนาฏศิลป์ดั้งเดิม ซึ่งสามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อีกด้วย

เนื้อหา (Body of Text)

ในบทความนี้จะกล่าวถึง การอนุรักษ์และสืบทอดนาฏศิลป์แบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมีของสถาบันอุดมศึกษา โดยกล่าวถึงสถาบันอุดมศึกษาที่มีหลักสูตรนาฏศิลป์ หรือศิลปะการแสดงที่เกี่ยวข้องกับการแสดงของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ในภาคกลาง และภาคเหนือ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มหาวิทยาลัยพะเยา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ โดยอธิบายตามพันธกิจ 3 ด้านของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย พันธกิจที่ 1 การผลิตบัณฑิต พันธกิจที่ 2 การวิจัย พันธกิจที่ 3 การบริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

1. พันธกิจที่ 1 การผลิตบัณฑิต

มีการนำองค์ความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ที่เกี่ยวกับการแสดงของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี มาบรรจุเป็นเนื้อหา หรือรายวิชาในหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาในภาคเหนือ มีจำนวน 2 สถาบัน ได้แก่ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และสาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา โดยมีรายละเอียดดังนี้

วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ได้บรรจุรายวิชานาฏศิลป์ราชสำนักคุ้มหลวง (Performance Dance in Khum Luang Royal) เป็นส่วนหนึ่งในวิชาเอกเลือก หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา ในระดับปริญญาตรีปีที่ 1 ภาคการศึกษาต้น จำนวนหน่วยกิต 2(0-4-2) หน่วยกิต แบ่งเป็น การปฏิบัติ 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีเนื้อหาหรือคำอธิบายรายวิชา คือ ที่มา องค์ประกอบการแสดงและฝึกปฏิบัติกระบวนท่ารำ ราชสำนักคุ้มหลวง ได้แก่ ฟ้อนเมือง ฟ้อนโยคีถวายไฟ ฟ้อนเงี้ยว ฟ้อนม่านมุยเชียงตา (ชาย-หญิง) ระบำซอ (สมโภชช้างเผือก) ฟ้อนม่านแม่เล่ Origin Performance element Dancing Practice in Khum Luang Royal Court, such as Foan Moun, Foan Yo-kee Ta Yai Fai, Foan Man-Mui-Sieng-Ta (Male-Female), Rabam Sou (Celebration of White elephant), Foan Man-Mae-Lae (หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562, 2562, น.47)

สาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ได้บรรจุรายวิชา นาฏศิลป์ราชสำนักล้านนา (Royal Lanna Court Dance) เป็นส่วนหนึ่งในวิชาบังคับ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2564 เป็นวิชาเอกบังคับเฉพาะด้านนาฏศิลป์ ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาต้น จำนวนหน่วยกิต 3(1-4-4) หน่วยกิต แบ่งเป็น ทฤษฎี 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ การปฏิบัติ 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีเนื้อหาหรือคำอธิบายรายวิชา คือ ประวัติ พัฒนาการ นาฏลักษณ์ ประเภท ดนตรีประกอบ เครื่องแต่งกาย การฝึกปฏิบัตินาฏศิลป์ราชสำนักล้านนา History, development, characteristics, types, music, costumes, and practice of royal Lanna court dance (หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2564, 2564, น. 22, 30, 48)

2. พันธกิจที่ 2 การวิจัย

มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางด้านนาฏศิลป์ในระดับอุดมศึกษาที่มีผลการศึกษาเกี่ยวกับการแสดงของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี แบ่งเป็นระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท และผลงานของอาจารย์ ปรากฏในรูปแบบผลงานอนุรักษและสร้างสรรค์ดังนี้

2.1 ระดับปริญญาตรี

มีสถาบันอุดมศึกษาในภาคเหนือ จำนวน 2 สถาบัน ที่มีการวิจัย ได้แก่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่ มีรายละเอียดดังนี้

วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นผลงานวิจัยเชิงอนุรักษ์ ในรายวิชา ศิลปนิพนธ์ เป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและกระบวนการทำรำชุดต่าง ๆ โดยใช้ระเบียบวิจัย เชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาทำรำจากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบสานกระบวนการทำรำมาจาก นางสมพันธ์ โชตนา (ศิลปินแห่งชาติ สาขานาฏศิลป์พื้นเมืองล้านนา พุทธศักราช 2542) ตั้งแต่ปี 2551 ถึง 2562 จำนวน 9 เรื่อง

ตารางที่ 1

ตารางศิลปนิพนธ์ การแสดงของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

ปี	หัวข้อ	ผู้จัดทำ
2552	ศึกษาผลงานศิลปินแห่งชาตินางสมพันธ์ โชตนา กรณีศึกษา ฟ้อนน้อยใจยา	ดารณี ทรงคำ และคณะ (2552)
2556	ฟ้อนโยคีถวายเป็นไฟ	วราภรณ์ ไชยขันแก้ว และคณะ (2556)
	ฟ้อนม่านมยุเชียงตา รูปแบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมี (ฉบับแบบเรียน)	ธารรัตน์ ชุ่มใจ และ พิภาพร คำนวล (2556)
	ระบำซอ รูปแบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมี	จุฑามณี อินทนาเกตุ และคณะ (2556)
2557	ฟ้อนเงี้ยว	ดวงใจภักดี รักอักษร และคณะ (2557)
2558	ระบำซอสมโภชช้างเผือก รูปแบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมี	น้ำทิพย์ คำม่วง และคณะ (2558)
	ฟ้อนเมือง ฟ้อนเจ้านายฝ่ายเหนือ	วิทวัส ลุงปวน และ กฤติพงศ์ ชุมทอง (2558)
2559	ฟ้อนม่านแม่แล้ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่	ภาวิดา คำสัตย์ และคณะ (2559)
2561	ฟ้อนม่านมยุเชียงตา รูปแบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ (แบบเต็ม 45 นาที)	ช่อผกา ใจแก้วมา และคณะ (2561)

หลังปี 2562 มีการปรับปรุงหลักสูตร โดยเปลี่ยนรายวิชา จากวิชาศิลปนิพนธ์ ซึ่งสามารถทำวิจัย ได้ ทั้งในเชิงอนุรักษ์ และสร้างสรรค์ ปรับเป็นวิชาการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ จึงไม่มีงานวิจัย ในเชิงอนุรักษ์ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จะเป็นรายวิชา นาฏยนิพนธ์ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 และ 4 ที่ให้นักศึกษาได้ทำงานวิจัย ทั้งด้านการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ โดยให้นักศึกษาแบ่งเป็นกลุ่มศึกษาค้นคว้าตามวัตถุประสงค์ การแสดง ชุดต่าง ๆ ของพระราชประวัติของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี โดยศึกษาเอกสารหลักฐาน ภาพถ่ายการแสดง เครื่องแต่งกาย องค์ประกอบในการแสดง การสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ และจัดการแสดง จากการศึกษาพบว่านาฏยนิพนธ์เชิงอนุรักษ์ทุกชุดการแสดง จะศึกษากระบวนการทำรำนางสาวสรณี วีระกุล เพชรราชภัฏเพชรล้านนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประจำปี พ.ศ. 2563 ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากนางสม พันธุ์ โชตนา ศิลปินแห่งชาติ ครูสมพันธ์ โชตนา (ด้านนาฏศิลป์) ศิลปินแห่งชาติ สาขานาฏศิลป์พื้นเมืองล้านนา ประจำปี พ.ศ. 2542

นาฏยนิพนธ์ทั้งเชิงอนุรักษ์ และเชิงสร้างสรรค์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2560 จนถึง 2564 มีนาฏยนิพนธ์ เชิงอนุรักษ์ จำนวน 4 ชุดการแสดง และนาฏยนิพนธ์เชิงสร้างสรรค์ จำนวน 1 การแสดง ได้แก่

ตารางที่ 2

ตารางนาฏยนิพนธ์เชิงอนุรักษ์ การแสดงของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ปี	หัวข้อ	ผู้จัดทำ
2560	พ็อนเงี้ยวเมืองในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี (ฉบับรูปแบบเต็ม) กรณีศึกษานางสาวสรณี วีระกุล	กชกร กันทะลา และคณะ (2560)
2562	ระบำขอ ในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี กรณีศึกษา : นางสาวสรณี วีระกุล	กัลยรัตน์ ยะสง่า และคณะ (2562)
2564	พ็อนมานแม่แล้ ในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี : กรณีศึกษานาง สาวสรณี วีระกุล	กษยากร เสนใจ และคณะ (2564)
	พ็อนโยคีถวายไฟ ในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี : กรณีศึกษานาง สาวสรณี วีระกุล	กชนันท์ บัวแสง และคณะ (2564)

ตารางที่ 3

ตารางนาฏยนิพนธ์เชิงสร้างสรรค์ การแสดงของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ปี	หัวข้อ	ผู้จัดทำ
2564	พ็อนสมโภชยานสีหิงคปฐิมา ถิ่นล้านนานครพิงค์	จุฑามาศ ลั่นเหลือ และคณะ (2564)

ภาพที่ 1: ฟ้อนสมโภชยานสีหิงคปฐิมา ถิ่นล้านนานครพิงค์ แสดงเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2564

ณ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์สำเนาภาพ จาก ว่าที่ร้อยตรีสรายุทธ อ่องแสงคุณ

เป็นผลงานสร้างสรรค์โดยนำแนวคิดและแรงบันดาลใจ มาจากพระพุทธสีหิงค์และราชชนน้อย ศรีนครพิงค์ โดยนำรูปแบบคำประพันธ์ และการแสดงขอในพระราชชายาเจ้าดารารัศมีมาเป็นต้นแบบ แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ 1. ช่วงที่หนึ่ง ไหว้สา วันทา สืบถึง ความศรัทธาของมหาชนร่วมกันไปกราบไหว้ สักการะพระพุทธสีหิงค์ ที่เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของเมืองเชียงใหม่ 2. ช่วงที่สอง ศรัทธา เสกสร้าง สืบถึง ความศรัทธาของมหาชนร่วมกันสร้างราชรถขึ้นมา เพื่อถวายแด่พระพุทธสีหิงค์ 3. ช่วงที่สาม คุ่มครอง ท้าวหล้า สืบถึง ความศรัทธาของมหาชนที่ร่วมใจกันมากราบไหว้ขอพรพระพุทธสีหิงค์ให้มาคุ่มครอง ปกปักษ์รักษา ให้อยู่เย็นเป็นสุข สมดังปรารถนา

2.2 ระดับปริญญาโท

มีสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 2 สถาบัน ที่มีการวิจัย ได้แก่ ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สาขาวิชานาฏยศิลป์ บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์มีรายละเอียดดังนี้

ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผลงานวิทยานิพนธ์ ในระดับมหาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย มี 2 เรื่อง คือ พระราชชายาเจ้าดารารัศมีกับนาฏยศิลป์ล้านนา และวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่กับการอนุรักษ์และพัฒนานาฏยศิลป์ล้านนา

ปีการศึกษา 2543 หัวข้อ “พระราชชายาเจ้าดารารัศมี กับนาฏยศิลป์ล้านนา” ของ สายสวรรค์ ขยันยิ่ง (2543) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพระประวัติ และผลงานทางด้านนาฏยศิลป์และดนตรี กระบวนการ วิถีคิดของพระพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในการพัฒนานาฏยศิลป์ล้านนา โดยวิธีการศึกษา จากเอกสาร การ สัมภาษณ์ และนำชุดการแสดงระบำขอ ที่สืบทอดไว้โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่มาศึกษาวิเคราะห์ รวมทั้ง การปฏิบัติทำรำด้วยตัวเอง

ปีการศึกษา 2562 หัวข้อ “วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่กับการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์ล้านนา” ของ เอกชัย ศรีวันดา (2562) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนารูปแบบนาฏศิลป์แบบล้านนาของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ มีขอบเขตของการวิจัย คือ ศึกษารูปแบบการฟ้อนแบบนาฏศิลป์ล้านนาในสายคุ้มพระราชชายาเจ้าดารารัศมีที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ได้รับถ่ายทอด และการพัฒนาชุดการแสดงทั้ง 3 ช่วง ตั้งแต่ พ.ศ. 2514 จนถึง พ.ศ. 2561 รวมระยะเวลา 47 ปี

สาขาวิชานาฏศิลป์ บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นผลงานวิทยานิพนธ์ในระดับมหาบัณฑิต หลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย มี 2 เรื่อง คือ

ปีการศึกษา 2558 หัวข้อ “อิทธิพลการแสดงราชสำนักสยามที่มีผลต่อการแสดงในคุ้มเจ้าหลวง” ของ ธงชัย จินชาติ (2558) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลการแสดงราชสำนักสยามที่อยู่ในการแสดงชุด ระเบียบวาทะกรรมของเจ้าหลวงพระแก้วมรกตในคุ้มเจ้าหลวงเชียงใหม่ ศึกษากระบวนการทำรำ การแสดงชุด ระเบียบวาทะกรรมของเจ้าหลวงพระแก้วมรกตในคุ้มเจ้าหลวง และวิเคราะห์ทำรำระเบียบวาทะกรรมของเจ้าหลวงพระแก้วมรกตในคุ้มเจ้าหลวง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ประกอบกับการศึกษาเอกสาร งานวิจัย ตำรา วรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ บันทึกภาพรวบรวม เรียบเรียงเขียน บรรยายวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ปีการศึกษา 2565 หัวข้อ “ฟ้อนม่านมยุเรียมเชียงใหม่: นาฏศิลป์คุ้มพระราชชายาเจ้าดารารัศมี” ของ ภูธรา ธีระวิทย์ (2565) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์โครงสร้าง และกระบวนการทำรำของ การแสดงชุด ฟ้อนม่านมยุเรียมเชียงใหม่ 2) เปรียบเทียบโครงสร้าง และกระบวนการทำรำของการแสดงชุด ฟ้อนม่านมยุเรียมเชียงใหม่ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์และเปรียบเทียบโครงสร้างกระบวนการทำรำของการแสดงชุด ฟ้อนม่านมยุเรียมเชียงใหม่ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ตามหลักสูตรสถานศึกษาพื้นบ้านภาคเหนือ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ และรูปแบบวิทยาลัยนาฏศิลป์ หลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562

2.3 ผลงานอาจารย์

มีผลงานอาจารย์ในรูปแบบผลงานสร้างสรรค์ จำนวน 4 ผลงาน จากสถาบันอุดมศึกษา 2 สถาบัน ที่มีการวิจัย ได้แก่ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศราวุธ จันทระ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 1 ผลงาน และว่าที่ร้อยตรีสรายุทธ อ่องแสงคุณ ประธานหลักสูตร สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 3 ชุดการแสดง แต่ละผลงานมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศราวุธ จันทระ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 1 ผลงาน ชุด ระเบียบวาทะกรรมของเจ้าหลวงพระแก้วมรกต ซึ่งมีรายละเอียด คือ

ระเบียบวาทะกรรมของเจ้าหลวงพระแก้วมรกต เป็นผลงานสร้างสรรค์เพื่อเทิดพระเกียรติคุณและถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปี

หลวง 12 สิงหาคม 2562 โดยนำรูปแบบ ระบายขอ ที่เกิดขึ้นโดยพระราชดำริของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เพื่อแสดงถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เมื่อคราวเสด็จประพาสสมณทลพายัพ รวปีพุทธศักราช 2469 นำโครงสร้างคำประพันธ์เดิม มาประพันธ์บท ขึ้นใหม่ โดยนายธีรวัฒน์ หมื่นทา เป็นคำประพันธ์เป็นการขับลำนำแบบล้านนา ประเภทขอ และบทจ้อย มีคำราชาศัพท์กับภาษาพื้นเมืองล้านนา เพื่อยอพระเกียรติ และถวายพระพร ช่วงท้ายการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้โปรดอภิบาลรักษา ให้สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน กระบวนทำรำใช้บทและลำดับท แบบนาฏศิลป์ไทยผสมผสานนาฏศิลป์ล้านนา ส่วนในช่วงท้ายของระบำ เป็นการรำแปรแถวเป็นรูปมกร สัตว์มงคลตามคติความเชื่อในล้านนา

ภาพที่ 2 : ระบำขอถวายพระพร บันทึกเทปโทรทัศน์วันที่ 23 กรกฎาคม 2562

ณ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยจังหวัดเชียงใหม่

ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้เขียน เมื่อ วันที่ 23 กรกฎาคม 2562

ว่าที่ร้อยตรีสรายุทธ อ่องแสงคุณ อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 4 ชุดการแสดง ประกอบด้วย 1. ละครพันทาง เรื่องพระลอ ตอนพระลอตามไก่อ่ 2. ระบำขอ 150 ปี พระราชชายาเจ้าดารารัศมี 3. ละครพระลอ ตอน ปู่เจ้าเรียกไก่อ่ 4. เสนเลาฉลอง 100 ปีมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ละครพันทาง เรื่องพระลอ ตอนพระลอตามไก่อ่ เป็นผลงานสร้างสรรค์ เนื่องในพิธีสมโภช พระวิหารพระเจ้าทันใจ และราชชนนีศรีนครพิงค์ ยานสิหิงคปฎิมา วันที่ 19 พฤศจิกายน 2564 ณ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ได้แนวคิดจากภาพถ่ายละครคุ้มหลวงของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี มาเป็น ต้นแบบในการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายขึ้นใหม่ ใช้บทพระนิพนธ์กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์เดิม ละคร พันทาง เรื่องพระลอ ตอนพระลอตามไก่อ่

ภาพที่ 3 : การแสดงละครพื้นทาง เรื่องพระลอ ตอนพระลอตามไก่ วันที่ 19 พฤศจิกายน 2564

ณ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์สำเนาภาพ จาก ว่าที่ร้อยตรีสรายุทธ อ่องแสงคุณ

ระบำขอ 150 ปี พระราชชายาเจ้าดารารัศมี เป็นผลงานสร้างสรรค์ เนื่องในวาระวันคล้ายวันประสูติครบรอบ 150 ปี พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในชุดการแสดงเฉลิมพระเกียรติ "รัศมีแห่งดาวประดับฟ้าล้านนาไทย" วันที่ 26 สิงหาคม 2566 ณ กู่พระอัฐิ สุสานขัตติยราชตระกูล ณ เชียงใหม่ วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ ในงานนี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์ เสด็จเป็นองค์ประธานโดยการแสดงนำรูปแบบ ระบำขอ ที่เกิดขึ้นโดยพระราชดำริของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เพื่อแสดงถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เมื่อคราวเสด็จประพาสมณฑลพายัพ ราวปีพุทธศักราช 2469 นำโครงสร้างคำประพันธ์เดิม มาประพันธ์บทขึ้นใหม่ โดยกองทุนดารารัศมีรำลึก ประพันธ์บทร้องโดย นายณัฐพงษ์ ปัญจบุรี ประกอบวงดุริยางค์เครื่องลมแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ละครพระลอ ตอน ปู่เจ้าเรียกไก่ เป็นผลงานสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายขึ้นใหม่ เนื่องในวาระวันคล้ายวันประสูติครบรอบ 150 ปี พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในชุดการแสดงเฉลิมพระเกียรติ รัศมีแห่งดาวประดับฟ้าล้านนาไทย" วันที่ 26 สิงหาคม 2566 ณ กู่พระอัฐิ สุสานขัตติยราชตระกูล ณ เชียงใหม่ วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ ในงานนี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์ เสด็จเป็นองค์ประธานการแสดงนำรูปแบบเครื่องแต่งกายละครพระลอของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี งานฉลองกู่พระอัฐิ สุสานขัตติยราชตระกูล ณ เชียงใหม่ วัดสวนดอก มาเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายขึ้นใหม่ ใช้บทพระนิพนธ์กรมพระนารายณ์ประพันธ์พงศ์เดิม ละครเรื่องพระลอ ตอนปู่เจ้าเรียกไก่ ประกอบวงดุริยางค์เครื่องลมแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ภาพที่ 4 : การแสดงชุด “ละครพระลอ ตอน ปู่เจ้าเรียกไก่” วันที่ 26 สิงหาคม 2566

ณ กุฏิพระอัฐิ สุสานขัตติยราชตระกูล ณ เชียงใหม่ วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์สำเนาภาพ จาก ว่าที่ร้อยตรีสรายุทธ อ่องแสงคุณ

การแสดงชุด “เสเลเมาฉลอง 100 ปีมหาวิทยาลัยมหาวชิราลงกูราชภัฏเชียงใหม” เป็นการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ โดยได้แนวคิด องค์ความรู้มาจากการแสดงฟ้อนเงี้ยวเมือง ในพระราชยาเจ้าดารารัศมี ทั้งรูปแบบทำนองดนตรี และการแต่งกาย เพื่อเป็นการร่วมเฉลิมฉลองในโอกาสที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม ก่อตั้งมาครบ 100 ปี ในปี 2567 นี้ ทั้งยังเป็นการต่อยอดรูปแบบการแสดงของคุ้มพระราชยาเจ้าดารารัศมี นักแสดงโดยนักศึกษาหลักสูตรนาฏศิลป์คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม ออกแบบการแสดง โดยอาจารย์ว่าที่ร้อยตรีสรายุทธ อ่องแสงคุณ ประพันธ์คำร้องโดย อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีสรายุทธ อ่องแสงคุณ และจักรกฤษณ์ แสนใจ ครูโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาวชิราลงกูราชภัฏเชียงใหม บรรเลงดนตรีประกอบ โดย คณะช่างเผือกสามัคคี นักศึกษาหลักสูตรดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม และขับร้องบทเพลง โดย มณีนีรัตน์ รัตตะนัง ศิลปินล้านนา

ภาพที่ 5 : การแสดงชุด “เสเลเมาฉลอง 100 ปีมหาวิทยาลัยมหวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่”
 กิจกรรมเสวนาวิชาการ นาฏดุริยศิลป์ ในพระตำหนักพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เนื่องในโอกาสรำลึก 150 ปี
 วันประสูติพระราชชายาเจ้าดารารัศมี จัดโดยมูลนิธิธรรมาภิบาลธรรมาภิบาล
 วันที่ 30 มิถุนายน 2567 ณ หอประชุม 84 ปี โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ
 ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2567

3. พันธกิจที่ 3 การบริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

เป็นการจัดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดการแสดงของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี
 การจัดแสดงเพื่อเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ มีทั้งการแสดงรวมของสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ และ
 การแสดงของแต่ละสถาบัน

3.1 โครงการ/กิจกรรมถ่ายทอดชุดการแสดง ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี

วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จัดโครงการพัฒนาครูอาจารย์
 และบุคลากรทางการศึกษา กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ การแสดงพื้นบ้านภาคเหนือ (ฟ้อนในราชสำนัก)
 วันที่ 13-14 พฤษภาคม 2566 และ วันที่ 8 -9 มิถุนายน 2567 โดยวิทยากรจะเป็นครูที่เกษียณอายุราชการ
 จากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ที่ได้รับการถ่ายทอดจาก นางสัมพันธ์ โชตนา ศิลปินแห่งชาติ ช่างฟ้อน
 ในคุ้มพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ถ่ายทอดให้กับ ครู อาจารย์ ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอน ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์
 เชียงใหม่ ในปัจจุบัน

ภาพที่ 6 : โครงการพัฒนาคู่มือและบุคลากรทางการศึกษา กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ การแสดงพื้นบ้านภาคเหนือ (เพื่อนในราชสำนัก) วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

วันที่ 8 -9 มิถุนายน 2567

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์สำเนาภาพ จาก นายธงชัย จินชาติ

หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จัดโครงการ รับการถ่ายทอดและองค์ประกอบทางด้านศิลปะการแสดง ประจำปีการศึกษา 2555 เรื่องการแสดง ในคุ่มพระชายาเจ้าดารารัศมี ชุดเพื่อนเลิ่บ ระบำขอ โดยมีนางสาววิภา วัระกุล อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ ล้วนนา เป็นวิทยากรผู้ถ่ายทอด ให้กับ อาจารย์ นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา (ปัจจุบันเป็นสาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์) โครงการสืบทอดศิลปะการแสดงจากศิลปินแห่งชาติหรือ ผู้เชี่ยวชาญ หัวข้อ “การแสดงจากราชสำนักล้านนาคุ่มพระราชชายาเจ้าดารารัศมี” ชุดการแสดง ระบำขอ เพื่อนเจียวเมือง โยคีถวายเป็น วันที่ 25-29 เมษายน 2556 ณ ICT 1352 ศูนย์บริการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยพะเยา มีนางสาววิภา วัระกุล เป็นวิทยากรผู้ถ่ายทอดกระบวนการทำรำ ในโครงการนี้ได้ ถ่ายทอดให้กับ อาจารย์ นิสิต ครุนาฏศิลป์ในจังหวัดพะเยา และผู้สนใจ

ภาพที่ 7 : โครงการสืบทอดศิลปะการแสดงจากศิลปินแห่งชาติหรือผู้เชี่ยวชาญ
หัวข้อ “การแสดงจากราชสำนักล้านนาคุ้มพระราชชายาเจ้าดารารัศมี”
วันที่ 25-29 เมษายน 2556 ณ มหาวิทยาลัยพะเยา
ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2556

3.2 การจัดการแสดงเนื่องในโอกาสหรือวันสำคัญต่าง ๆ

เป็นการจัดการแสดงเนื่องในโอกาสหรือวันสำคัญต่าง ๆ ซึ่งมีการจัดการแสดงรวมของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มภาคเหนือ และการแสดงของแต่ละสถาบัน

3.2.1 การแสดงรวมของสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ

การแสดงรวมของสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ จัดการแสดงเทิดพระเกียรติ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี โดยสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ จำนวน 13 สถาบัน จำนวน 2 ครั้ง คือ ฟ้อนม่านแม่เหล็ก จำนวน 30 คน ในงานศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษา ครั้งที่ 16 “วิศิษฎศิลปินสรรพศิลป์สโมสร” เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2558 ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ ระบำซอจำนวน 32 คน ในงานศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษา ครั้งที่ 19 “สืบสานศิลปวัฒนธรรม เถลิงพระเกียรติพระราชอาแห่งแผ่นดิน” เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2562 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ฟ้อนม่านแม่เล่ งานศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษา ครั้งที่ 16 “วิศิษฐศิลปนิสรพศิลป์ สโมสร” เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2558 ณ เวทีกลางแจ้ง สนามหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ 2 รัชกาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีผู้แสดงจากสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ จำนวน 30 คน จาก 13 สถาบัน ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยพายัพ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง วิทยาลัยเชียงราย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรสุพรรณบุรี มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง มีคุณครูจรัญกัน รัตนทัศนีย์ จากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เป็นผู้ถ่ายทอดท่ารำ

ภาพที่ 8 : การแสดงม่านแม่เล่ ของสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ งานศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษา ครั้งที่ 16

วันที่ 16 พฤศจิกายน 2558 ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2558

ระบำขอ งานศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษาครั้งที่ 19 “สืบสานศิลปวัฒนธรรม เถลิงพระเกียรติพระราชแห่งแผ่นดิน” เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2562 ณ เวทีราชภัฏภิรมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โดยมีผู้แสดงจากสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ จำนวน 32 คน จาก 13 สถาบัน ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยพายัพ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง วิทยาลัยเชียงราย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรสุพรรณบุรี มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง โดยว่าที่ร้อยตรีสรายุทธ อ่องแสงคุณ เป็นวิทยากรผู้ถ่ายทอดท่ารำ ในการแสดงครั้งนี้ ได้มีการ

แปรแถวเป็นตัวมกร จำนวน 2 ตัว การแต่งกายตามแบบระบำขอรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ครึ่งเสด็จมณฑลพายัพ เมื่อ พ.ศ. 2469

ภาพที่ 9 : การแสดงระบำขอ ของสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ งานศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษา ครั้งที่ 19
วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2562 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2562

3.2.2 การแสดงของแต่ละสถาบัน

ทุกสถาบันการศึกษา มีการจัดการแสดง เนื่องจากโอกาส หรือวันสำคัญต่าง ๆ ในที่นี่จะขอยกตัวอย่างเฉพาะงานแสดงที่เกี่ยวข้องกับพระราชชายาเจ้าดารารัศมีในโอกาสสำคัญ ได้แก่

สำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดงานน้อมรำลึกพระราชชายาเจ้าดารารัศมีขึ้นปีละ 2 ครั้ง ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชภัฏ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ คือ วันคล้ายวันประสูติพระราชชายาเจ้าดารารัศมี 26 สิงหาคม ของทุกปี และ วันพระราชชายาเจ้าดารารัศมี 9 ธันวาคม ของทุกปี เป็น คล้ายวันสิ้นพระชนม์ ของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ซึ่งในแต่ละงานมีรายละเอียดกิจกรรม ประกอบด้วย

วันคล้ายวันประสูติพระราชชายาเจ้าดารารัศมี จะจัดขึ้น วันที่ 26 สิงหาคม ของทุกปี ช่วงเวลาเช้า พิธีบวงสรวงถวายสักการะพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ประกอบด้วยพิธีวางพานพุ่มดอกไม้ ถวายสักการะ พิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศถวาย การแสดงถวายสักการะ และการแสดงศิลปวัฒนธรรมจากหน่วยงานสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และ ในปี พ.ศ. 2566 ครบรอบวันประสูติ 150 ปี ได้มีการจัดการแสดง

ฟ้อนม่านมุยเชียงตา (หญิง) ฉบับเต็ม จำนวน 156 คน จากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ตามจำนวนปีประสูติของพระราชชายาเจ้าดารารัศมีด้วย

ภาพที่ 10 : การแสดงฟ้อนม่านมุยเชียงตา(หญิง) ฉบับเต็ม จำนวน 156 คน

จากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ งานวันคล้ายวันประสูติพระราชชายาเจ้าดารารัศมี
วันที่ 26 สิงหาคม 2566 ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชภัฏ

ที่มา: จาก ฟ้อนม่านมุยเชียงตา งานพระราชชายา 150 ปี, โดย วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิต
พัฒนศิลป์,

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=743118520952845&set=a.742272624370768o>

วันพระราชชายาเจ้าดารารัศมี จะจัดขึ้นใน ในวันที่ 8-9 ธันวาคม ของทุกปี วันที่ 8 ธันวาคม ช่วงบ่าย จะมีการจัดงานนิทรรศการพระราชประวัติ หรือผลงาน ที่เกี่ยวข้องกับพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ช่วงเย็น เป็นงานเลี้ยงรับรอง กาดหมั้ว การแสดงศิลปวัฒนธรรม ช่วงเช้าวันที่ 9 ธันวาคม ช่วงเวลาเช้า พิธีบวงสรวงดวงพระวิญญาณ การวางพวงมาลาถวายสักการะจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ภายในงาน ยังได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานในพื้นที่ทุกภาคส่วน รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ มีการแสดงศิลปวัฒนธรรม จากหน่วยงาน สถาบันการศึกษา กลุ่มศิลปิน ชุมชนต่าง ๆ การออกร้านจำหน่ายสินค้า การสาธิต งานด้านศิลปวัฒนธรรม

สำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดงานฟงดนตรีที่จุฬา รายการ “วิพิธทัศนา 100 ปี จุฬาฯ พระราชชายาเจ้าดารารัศมีกับงานนาฏศิลป์ไทย” โดยคณะศิษย์ครูลมุล ยมะคุปต์ อำนวยการแสดงโดย อาจารย์นพรัตน์ศุภากร หวังในธรรม ศิลปินแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันศุกร์ที่ 7 เมษายน 2560 เวลา 18.00 น. ณ หอแสดงดนตรี อาคารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีรายการแสดง จำนวน 5 ชุดการแสดง ประกอบด้วย ฟ้อนนาฏยสังการ จุฬา 100 ปี ฟ้อนไหว้สาดารารัศมี ฟ้อนเงี้ยว เมือง ฟ้อนรับเสด็จ ฟ้อนม่านมุยเชียงตา

ภาพที่ 11 : โปสเตอร์งานฟิงดนตรีที่จุฬา รายการ “วิพิธทัศนา 100 ปี จุฬาฯ

พระราชชายาเจ้าดารารัศมีกับงานนาฏศิลป์ไทย” วันที่ 7 เมษายน 2560 ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา: จาก รายการ “วิพิธทัศนา 100 ปี จุฬาฯ” พระราชชายาเจ้าดารารัศมีกับงานนาฏศิลป์ไทย

โดยคณะศิษย์ครูมุล ยมะคุปต์ อำนวยการแสดงโดย อ.นพรัตน์ศุภากร หวังในธรรม ศิลปินแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โดย CU Art Culture, 2560,

https://www.facebook.com/cuartculture/videos/1132316893581098?locale=th_TH

วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จัดการแสดงที่เกี่ยวข้องกับพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมไทย 4 ภาค เป็นประจำทุกปี ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างการจัดการแสดงตั้งแต่ ปี พ.ศ.2565-2567 มีการจัดการแสดง ดังนี้

ฟ้อนพระราชชายา เจ้าดารารัศมี วันที่ 3 มิถุนายน 2565 ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง

ฟ้อนม่านมยุรเชียงตา วันที่ 14-15 มกราคม 2566 ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี

ฟ้อนเล็บ วันที่ 6 มกราคม 2567 และ ฟ้อนม่านแม่เล้า วันที่ 7 มกราคม 2567

ณ ลานราษฎร์รักบาท อุทยานหลวงราชพฤกษ์ จังหวัดเชียงใหม่

สาขาวิชาศิลปการแสดง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จัดการแสดง ระบายขอ เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หรือ วันอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปี 2562 วันที่ 2 เมษายน 2562 ณ ลานอเนกประสงค์หลังเทศบาลเมืองพะเยา

สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จัดการแสดงที่เกี่ยวข้องกับพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เนื่องในโอกาสสำคัญ สามารถประมวลได้ดังนี้

ฟ้อนเล็บ รับถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การประกวดขบวนแห่กระทงใหญ่ งานประเพณีเป็งเชียงใหม่ ประจำปี 2565 “ความสุขแห่งสายน้ำ ปิงนครมหานที” จัดโดยเทศบาลนครเชียงใหม่ วันพุธที่ 9 พฤศจิกายน 2565 ณ หน้าสำนักงานเทศบาลนครเชียงใหม่

ฟ้อนเล็บ เนื่องในงานวันพระราชทานนาม “14 กุมภาพันธ์ วันราชภัฏ” วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566 ณ ลานหน้ามณฑกพระพิฆเนศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์เวียงบัว

ฟ้อนเล็บ ในพิธีสักการะดำหัวกู่เจ้าหลวงเชียงใหม่ และพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในดิถีปีใหม่เมือง 2567 จัดโดย มูลนิธินรราชดำรงนุรักษ์ฝ่ายเหนือ วันที่ 17 เมษายน 2567 ณ กู่เจ้าหลวงเชียงใหม่ วัดสวนดอกพระอารามหลวง

ขบวนช่างฟ้อนเล็บ 40 คน ฟ้อนประกอบการบรรเลงจากวงกลองตี่โนง จำนวน 5 วง ในขบวนเฉลิมฉลอง 100 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ฟ้อนเทียน ถวายพระพรชัยมงคลพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ จัดโดย เครือข่ายชุมชนเมืองรักเชียงใหม่ ร่วมกับภาคีเครือข่าย วันที่ 28 กรกฎาคม 2567 ณ ลานพระบรมราชานุสาวรีย์สามกษัตริย์

สรุป (Conclusion)

บทความนี้ได้ศึกษาบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการอนุรักษ์และสืบต่อนาฏศิลป์แบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมี โดยพบว่าสถาบันอุดมศึกษาในภาคเหนือ เช่น วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยพะเยา มีบทบาทสำคัญในพันธกิจหลัก 3 ประการ ได้แก่ พันธกิจที่ 1 การผลิตบัณฑิตผ่านการบรรจุนาฏศิลป์แบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมีในหลักสูตรการเรียนการสอน มุ่งเน้นด้านการอนุรักษ์ เพราะสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี ของสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ และ สาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา มหาวิทยาลัยพะเยา ส่วนพันธกิจที่ 2 การวิจัยมุ่งเน้นทั้งแบบอนุรักษ์และสร้างสรรค์ โดยในระดับปริญญาตรีอยู่ในรูปแบบศิลปนิพนธ์หรือนาฏยนิพนธ์ มี 2 สถาบัน ได้แก่ สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ จำนวน 9 เรื่อง และหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 3 เรื่อง ระดับปริญญาโท ในรูปแบบวิทยานิพนธ์ ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 2 เรื่อง และสาขาวิชานาฏศิลป์ บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 2 เรื่อง ส่วนการสร้างสรรค์ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยในระดับปริญญาตรี คือ หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 1 เรื่อง และผลงานของอาจารย์ ได้แก่ ผลงานอาจารย์สาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

จำนวน 1 เรื่อง และ อาจารย์หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จำนวน 3 เรื่อง และพันธกิจที่ 3 การบริการวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งสถาบันเหล่านี้ได้จัดโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ ได้แก่ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 2 ครั้ง หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 1 ครั้ง สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 1 ครั้ง และการแสดงตามโอกาสต่าง ๆ

จากการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์นาฏศิลป์แบบพระราชายาเจ้าดารารัศมี ซึ่งนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ายิ่ง ทั้งในด้านศิลปะการแสดงและประวัติศาสตร์ การที่สถาบันอุดมศึกษาได้นำเอาองค์ความรู้เหล่านี้มาสร้างสรรค์และพัฒนาหลักสูตร ช่วยให้เกิดการถ่ายทอดและรักษาศิลปวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังสนับสนุนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เชื่อมโยงระหว่างการศึกษา กับ ชุมชนและสังคม

สำหรับข้อเสนอสำหรับการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ สามารถใช้ในการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ที่เน้นการประยุกต์ใช้นาฏศิลป์แบบดั้งเดิมในบริบทสมัยใหม่ สร้างสรรค์การวิจัยใหม่ ๆ ที่ศึกษาผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมของการอนุรักษ์นาฏศิลป์ หรือใช้เป็นกรณีศึกษาในวิชาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ในด้านประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมนั้น ควรส่งเสริมการจัดการแสดงนาฏศิลป์ ในระดับชุมชนมากขึ้น เพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมในหมู่ประชาชน ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างช่างฟ้อนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ในชุมชน รวมทั้งกระตุ้นให้เยาวชนเห็นความสำคัญของการสืบทอดศิลปะพื้นเมือง ส่วนในเชิงนโยบาย ควรเสนอให้หน่วยงานรัฐหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจัดทำนโยบายสนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์ โดยอาจให้การสนับสนุนทางการเงิน และการจัดสรรทรัพยากรแก่สถาบันการศึกษา และชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมเชิงอนุรักษ์และการเผยแพร่นาฏศิลป์แบบพระราชายาเจ้าดารารัศมีได้อย่างต่อเนื่อง ควรมีการรวบรวมจัดทำหนังสือประวัติศาสตร์เจ้าดารารัศมี หรือศึกษาพระอัจฉริยภาพของเจ้าดารารัศมีที่มีคุณูปการทางการศึกษาเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง (References)

- กขกร กันทะลา, เกศรินทร์ อภิญญา, จันทร์จรินทร์ เอี่ยมละออ, ณัฐพร ยุปา, ธัญญาภรณ์ คำบัว, ปาริชาติ สุริยะราช, มณียา ไชยชนะ, วัชรพงษ์ โปธา, วัยกาญจน์ หน่อคำ, ศิลลิตทิพย์ เต็งสุวรรณ, สีนินาถ ดือโมงค์ และ อมรศรี มงคล. (2560). *ฟ้อนเจี้ยวเมืองใน พระราชายาเจ้าดารารัศมี (ฉบับรูปแบบเต็ม) กรณีศึกษานาง สารภี วีระกุล* [นาฏยนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่].
- กชนันท์ บัวแสง, แก้วมณี กรัดเฟื่อง, ชญานันท์ ชัยราษฎร์, ชัยวัฒน์ สุริยะ, ดมิศา ทองอ่อน, ทักษ์, ทาราณ น่าน, ณัฐทริกา ธรรมวงศ์, นิรชา ชัยเลื่อน, เบญจรัตน์ มหาวงศ์นันท์, วณาลี ทีโน, สุธัญญา ธุระ และ สุภาวดี พุทธิธรรม. (2564). *ฟ้อนโยคีถวายไฟ ในพระราชายาเจ้าดารารัศมี : กรณีศึกษานางสารภี วีระกุล* [นาฏยนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่].

กัลยรัตน์ ยะสง่า, จรินทร์พร งามหน้า, จารุวรรณ บุญเนียม, พรพฐ์ ไหมวงศ์, มัณธนา ไชยวงศ์, สุชานุช ใฝ่ไพโรจน์, สุธิดา เรือนดวงจันทร์ และ สุพิชชา เรือนแก้ว. (2562). *ระบำขอ ในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี วรรณคดีศึกษา : นางสาววิ วัระกุล* [นาฏยนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่].

กษมากร เสนใจ, กิตติ์ชนนธ์ ตาเรือนสอน, เจนจิราณ เชียงบัว, จีรภัทรา ถาสันส, นิชากร หงษ์ระนัย, ดวงกมล สายวงศ์ผั่น, ทรงฤทธิ์ ชะลอม, นิธิพร ถาวร, ปณิตดา สีหาโคตร, พีรพล กำแพงแก้ว, เพ็ญพิชชา แสนเทพ, วีรพล ชุ่มคำ และ ศิโรรัตน์ พันเมา. (2564). *พ่อนม่านแม่แล้ ในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี : วรรณคดีศึกษานางสาววิ วัระกุล* [นาฏยนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่].

จุฑามณี อินทนาเกตุ, เพ็ญพิศา ภูน้อย, สมฤทัย อุ่นอินตะ, สุภาวดี อินฟู และ อนันตญา ผัดมูล. (2556). *ระบำขอ รูปแบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมี* [ศิลปนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์].

จุฑามาศ ลั่นเหลือ, จำลองลักษณ์ รินชุม, นลินนิภา นามวงษ์, ปริญญากร ศรีคำบุญลือ, ปุณยนุช กันทะนิต, พิชญารณ สุวรรณภาศ, มณิสรา รัตนภิเชกชัย, รัฐภูมิ เสียงทอง, วิริยา นายจิ่ง, สุทธิดา อภิชาติวิไล, ไชยรัตน์ แซ่ย่าง และ อัยยา แซ่ม้า. (2564). *พ่อนสมโภชยานลิหิงคปฏีมา ถิ่นล้านนานครพิงค์* [นาฏยนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่].

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2550). *พระราชชายาเจ้าดารารัศมีกับงานนาฏศิลป์: เอกสารประกอบนิทรรศการ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

ช่อผกา ใจแก้วมา, ชุติมณฑน์ สดับ, ทิวกกร สุพรรณ และ ธนาวุฒิ ตุ่นแก้ว. (2561). *พ่อนม่านมุขเชียงตาว รูปแบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมีของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่* [ศิลปนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์].

ดวงใจภักดี รักอักษร, ปาณิสรา บุญชู และ พิภูล เรือนสม. (2557). *พ่อนเงี้ยว* [ศิลปนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์].

ดารณี ทรงคำ, ปวีตรา พงษ์คำ, ระวีวรรณ ช่างสุวรรณ และ วราภรณ์ วงศ์ใหญ่. (2552). *ศึกษาลงานศิลป์ในแห่งชาตินางสัมพันธ์ โชตนา วรรณคดีศึกษา พ่อนน้อยใจยา* [ศิลปนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์].

ธงชัย จินชาติ. (2558). *อิทธิพลการแสดงราชสำนักสยามที่มีผลต่อการแสดงในคุ้มเจ้าหลวง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์].

ธารรัตน์ ชุ่มใจ และ พิภาพร คำนวล. (2556). *พ่อนม่านมุขเชียงตาว รูปแบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมี* [ศิลปนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์].

น้ำทิพย์ คำม่วง, อังคณา เพชรทอง, ชไมพร ก้าวงค์, ประกายแก้ว ประมะ และ ประกายคำ ประมะ. (2558). *ระบำขอ สมโภชช้างเผือกรูปแบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมี* [ศิลปนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์].

ภาวิตา คำสัต์ย , กสิมา เลิศเดช, เจนจิรา เชื้อนจินดาวงค์ , ปภาวึงดงาม, เนติชน ไชยวงศ์ และ อนุกุล กันอิน.
(2559). *เพื่อนบ้านแม่แล้ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่* [ศิลปนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต , วิทยาลัยนาฏศิลป์
เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์].

ภรดา ธีระวิทย์. (2565). *เพื่อนบ้านมุขเชียงใหม่: นาฏศิลป์คุ้มพระราชชายาเจ้าดารารัศมี* [วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์].

วรารณ ไชยขันแก้ว, สามินี มะโนใจ และ ภทรชานน พิมพ์ชาติ. (2556). *เพื่อนโยคีถวายไฟ* [ศิลปนิพนธ์
ปริญญา บัณฑิต, วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์].

วิทวัส ลุงปวน และ กฤติพงศ์ ชุมทอง. (2558). *เพื่อนเมือง เพื่อนเจ้านายฝ่ายเหนือ* [ศิลปนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต,
วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิต พัฒนศิลป์].

สายสวรรค์ ขยันยิ่ง. (2543). *พระราชชายาเจ้าดารารัศมี กับนาฏศิลป์ล้านนา* [วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย].

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2564

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562

เอกชัย ศรีรันดา. (2562). *วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่กับการอนุรักษ์ และพัฒนานาฏศิลป์ล้านนา* [วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

CU Art Culture. (2560, เมษายน 7). รายการ “วิพิธทัศนา ๑๐๐ ปี จุฬาฯ” พระราชชายาเจ้าดารารัศมีกับ
งานนาฏศิลป์ ไทย โดยคณะศิษย์ครูมูล ยมะคุปต์ อำนวยการแสดงโดย อ.นพรัตน์ศุภากร หวังใน
ธรรม ศิลปินแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [Image attached] [Status update]. Facebook.
https://www.facebook.com/cuartculture/videos/1132316893581098?locale=th_TH